

Т. О. Горохова, Київський університет імені Бориса Грінченка

**СИСТЕМА ТЕКСТОВИХ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ**

Горохова Т.О.

Система текстових вправ і завдань для формування граматичної компетентності майбутніх учителів-словесників

У статті висвітлено систему вправ і завдань для формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури. Автор доходить висновку, що сучасна методика намагається здійснити парадигмальний синтез лінгводидактичного інструментарію, привести його у відповідність до потреб освітнього простору, що потребує оптимізації діяльності викладача вишу, виваженого підходу до вибору і застосування методів навчання. Акцентовано, що метод вправ є оптимальним практичним способом навчання граматики, що передбачає повторюване виконання дій для закріплення теоретичних знань та формування мовних (граматичних) та мовленнєвих умінь і навичок. На основі вивчення наукових праць українських лінгводидактів автор доходить висновку, що формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури буде ефективним за умови впровадження в освітній процес системи вправ на засадах текстоцентричного підходу. Визначено, що система вправ і завдань має спиратися на формування основних компонентів граматичної компетентності (знаннєвого, діяльнісного та особистісного), відповідно до чого наголошено на значущості когнітивних вправ (перспективно-пізнавальних, аналітико-синтетичних, дослідницьких), конструктивних вправ (відтворення, перетворення мовного й мовленнєвого матеріалу, побудова за зразком, схемою, алгоритмом, планом, доповнення, поширення, відновлення, перебудова, редагування текстів); комунікативно-творчих вправ (дискутивні, ситуативні, професійно зорієнтовані), які забезпечують вивчення граматичних форм відповідно до потреб реальної комунікації майбутніх учителів української мови і літератури, а також стимулюють до самостійності текстотвірної діяльності.

Ключові слова: граматична компетентність майбутніх учителів української мови і літератури, вправи на текстовій основі, текстоцентричний підхід.

Горохова Т.А.

Система текстовых упражнений и заданий для формирования грамматической компетентности будущих учителей словесности

В статье представлена система упражнений и заданий для формирования грамматической компетентности будущих учителей украинского языка и литературы. Автор приходит к выводу, что современная методика пытается осуществить парадигмальный синтез лингводидактического инструментария, привести его в соответствие к потребностям образовательного пространства, что требует оптимизации деятельности преподавателя вуза, взвешенного подхода к выбору и применению методов обучения. Акцентируется, что метод упражнений является оптимальным практическим способом обучения грамматики, предусматривает повторяющееся выполнение действий для закрепления теоретических знаний и формирования языковых (грамматических) и речевых умений и навыков. На основе изучения научных трудов украинских лингводидактов автор приходит к выводу, что формирование грамматической компетентности будущих учителей украинского языка и литературы будет эффективным при условии внедрения в образовательный процесс системы упражнений на основе текстоцентрического подхода. Определено, что система упражнений и заданий должна опираться на формирование основных компонентов грамматической компетентности, в соответствии с чем отмечена значимость когнитивных упражнений (перспективно-познавательных, аналитико-синтетических, исследовательских), конструктивных упражнений (воспроизведение, преобразование речевого материала, построение по образцу, схеме, алгоритму, плану, дополнения, распространения, восстановление, перестройка, редактирование текстов), коммуникативно-творческих упражнений (дискуссионные, ситуативные, профессионально ориентированные), которые обеспечивают изучение грамматических форм в соответствии с потребностями реальной коммуникации будущих учителей украинского языка и литературы, а также стимулируют к самостоятельности текстотворческой деятельности.

Ключевые слова: грамматическая компетентность будущих учителей украинского языка и литературы, упражнения на текстовой основе, текстоцентрический подход.

У контексті процесів реформування сучасної системи шкільної освіти актуальності набуває підготовка вчителя як творчої, ініціативної, відповідальної особистості, що вміє критично мислити і здатна до саморозвитку. Відтак переосмислення вимагає система формування граматичної компетентності майбутніх учителів як динамічної комбінації знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших

особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та подальшу навчальну діяльність [1].

Компетентнісна парадигма вищої освіти посилює практичну складову навчання граматики, а тому важливим є вибір способів діяльності викладача й студентів, формування системи вправ і завдань на засадах текстоцентричного підходу. Систему вправ і завдань із вивчення граматики української мови обґрунтовують у наукових і методичних працях О. Божко, Т. Гнаткович, Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, О. Караман, О. Копусь, О. Кулик, Т. Ладиженська, Г. Михайловська, С. Омельчук, М. Пентилюк, В. Статівка та інші. Водночас існує об'єктивна потреба у розробленні системи вправ і завдань для формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури, яка ґрунтується на компетентнісній парадигмі навчання і відображає єдність знанневого (глибокі знання граматичного рівня мовної системи), діяльнісного (граматичні уміння і навички, навички використання граматичних знань у нестандартних ситуаціях) і особистісного (цінності, потреби, мотиви) компонентів.

Мета статті полягає у висвітленні системи вправ і завдань для формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури на текстовій основі.

У науково-методичній літературі поняття «вправа» тлумачиться по-різному:

- повторюване виконання дій задля засвоєння знань і вироблення мовних та мовленнєвих умінь і навичок [2, с. 55];
- виконання студентами навчальних завдань з метою закріплення теоретичних відомостей та оволодіння практичними вміннями і навичками [3, с. 2];
- практичний спосіб навчання, що являє собою спеціальне завдання для багаторазового використання (повторення) студентами певних операційних дій з метою їх засвоєння, формування вмінь і навичок, закріплення знань [4, с. 31].

Спираючись на подані визначення, у статті ми тлумачимо метод вправ як практичний спосіб навчання граматики, що передбачає повторюване виконання дій для закріплення теоретичних знань та формування мовних (граматичних) та мовленнєвих умінь і навичок.

Навчальним завданням услід за С. Омельчуком називаємо спеціально створену навчальну ситуацію, яка містить певну інформацію і приховане (невиражене) запитання, що потребує відповіді [5, с. 250]. Традиційно в лінгводидактиці виділяють такі структурні складники навчальних завдань: припис здійснити певну дію; вказівка на об'єкт дії, яку потрібно здійснити; зв'язок між приписом здійснити певну дію і зазначеним об'єктом дії, який потенційно містить у собі спосіб знаходження шуканого [6, с. 11]

У сучасній лінгводидактиці існують різні підходи до класифікації навчальних вправ. У словнику-довіднику з української лінгводидактики подано класифікацію навчальних вправ за такими критеріями:

- за рівнем засвоєння знань – репродуктивні, конструктивні, аналітичні, творчі;
- за дидактичною метою, ступенем самостійності і творчості – підготовчі, вступні, тренувальні, завершальні, за зразком, конструктивні, творчі;
- за характером мовленнєвих операцій – членування мовленнєвого потоку на структурні компоненти, завершення побудови мовних одиниць, розширення і згортання висловлювань, заміна окремих елементів, перебудова і побудова мовних одиниць усіх рівнів, редагування, переклад;
- за характером розумових дій – аналітичні, синтетичні, на порівняння, доведення;
- за видом навчальної роботи – підготовчі та комунікативні;
- за етапом становлення мовленнєвих навичок – мовно-аналітичні, конструктивно-мовленнєві, комунікативні, підготовчі до мовлення, власне мовленнєві;

- за способом формування вмінь і навичок – імітаційні, репродуктивні, оперативні, продуктивні, творчі;
- за формою проведення – усні і письмові;
- за характером змісту програмового матеріалу – мовні, мовленнєві і комунікативні;
- за змістом – фонетичні, лексичні, граматичні, стилістичні;
- за місцем виконання – для аудиторної і самостійної роботи [2].

З-поміж класифікацій вправ варто виокремити ті, які дають змогу реалізувати текстоцентричний підхід у навчанні граматики української мови. Спираючись на різні критерії, дослідники виділяють такі види вправ:

- відповідно до операцій, які забезпечують текстотворення – лексико-семантичні, логіко-структурні, аналітичні, продуктивні (Н.Голуб);
- за критеріями когнітивності і креативності – аналітичні, асоціативні, когнітивно-розвивальні, креативно-дослідницькі (О. Горошкіна);
- за ступенем продуктивності й самостійності мовленнєвої діяльності – аналітичні, репродуктивні, конструктивні, продуктивно-творчі (О. Кулик);
- за співвіднесеністю дій за готовим і створюваним текстом – аналітичні на основі готового тексту, аналітико-мовленнєві на перетворення мовного матеріалу, на створення власного тексту (Т. Ладиженська);
- за фазами породження мовлення – докомунікативні, комунікативні, посткомунікативні (Т. Симоненко).

Варто виокремити класифікацію, розроблену О. Божко [2], яка пропонує трикомпонентну компетентісно орієнтовану систему вправ на текстовій основі:

1. *Аналітично-кваліфікувальні вправи* на основі готового тексту, які спрямовані на актуалізування здобутих знань, засвоєння нових відомостей про текст; виявлення, кваліфікування, розрізнення, аналіз, спостереження за мовними й мовленнєвими об'єктами.

2. *Репродуктивно-конструктивні вправи*, які передбачають відтворення, перетворення мовного й мовленнєвого матеріалу, ґрунтуються на побудові (за

зразком, схемою, алгоритмом, планом), доповненні, поширенні, відновленні, перебудові, редагуванні текстів.

3. *Творчі вправи*, що передбачають створення первинних текстів із підвищеним ступенем самостійності текстотвірної діяльності [6, с. 105].

У контексті нашого дослідження актуальною вважаємо систему вправ із вивчення граматики студентами-філологами, розроблену О.Поповою [8]. Дослідниця виділяє:

- *вправи на текстовій основі* (дотекстові, текстові, післятекстові), які сприяють розвитку практичних навичок дотримання граматичних норм;
- *когнітивні вправи* (на зіставлення й порівняння, абстрагування, класифікацію, аналіз тощо), що стимулюють активну мисленнєву роботу студентів;
- *комунікативні вправи* (репродуктивні, респонсивні, описові, композиційні, ініціативні, дискусивні, ситуативні), які забезпечують вивчення граматичних форм та синтаксичних конструкцій відповідно до потреб реальної комунікації;
- *професійно-орієнтовані вправи та завдання*, створені на основі психолого-педагогічних, методичних, науково-навчальних текстів фахового спрямування, що передбачають імітацію мовленнєвих ситуацій, типових для професійного спілкування, та забезпечують розвиток навичок дотримання граматичних норм як складової професійно-мовленнєвої компетенції;
- *мнемонічні вправи*, які передбачають довільне та мимовільне запам'ятовування вживання граматичних форм, що часто порушуються, сприяють активізації засвоєних норм, подоланню граматичних аномативів у мовленні студентів [8].

Беручи за основу класифікації вправ, розроблені дослідниками, а також завдання компетентнісного навчання, вважаємо оптимальними такі види вправ у процесі формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури на засадах текстоцентричного підходу:

- когнітивні (перспективно-пізнавальні, аналітико-синтетичні, дослідницькі), що стимулюють активну мисленнєву роботу студентів, когнітивні дії та операції й сприяють інтелектуальному розвитку студентів у процесі засвоєння граматичних знань;

- конструктивні, які передбачають відтворення, перетворення мовного й мовленнєвого матеріалу, ґрунтуються на побудові (за зразком, схемою, алгоритмом, планом), доповненні, поширенні, відновленні, перебудові, редагуванні текстів.

- комунікативно-творчі (дискутивні, ситуативні, професійно зорієнтовані), які забезпечують вивчення граматичних форм відповідно до потреб реальної комунікації майбутніх учителів української мови і літератури, а також стимулюють до самостійності текстотвірної діяльності.

Зауважимо, що такий поділ вправ є дещо умовним, адже у формуванні граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури кожен вид вправ доповнює й підсилює інші методи навчання.

У формуванні знаннєвого компоненту граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури вважаємо оптимальним застосування **когнітивних вправ на текстовій основі**.

За рівнями когнітивної сфери С. Омельчук виділяє такі типи когнітивних завдань із відповідними дієсловами у формулюванні умови, що вказують на мету діяльності, результат мисленнєвої дії:

- завдання перспективно-пізнавального характеру для формування знання (визначити, запам'ятати, записати, назвати, пригадати, сформулювати) і розуміння (з'ясувати, пояснити, схарактеризувати);

- завдання аналітико-синтетичного характеру на застосування (вибрати, виписати, дібрати, знайти), аналіз (замінити, погрупувати, порівняти, проаналізувати, трансформувати), синтез (відновити, розподілити, скласти, утворити);

– завдання власне дослідницького спрямування на розвиток вмінь оцінювати інформацію (аргументувати, довести, дослідити, зробити висновок, обґрунтувати, поміркувати, узагальнити) [5].

У формуванні граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури когнітивним вправам і завданням відводимо важливу роль, оскільки вони дають змогу розвивати пізнавальні навички, аналітичне мислення, стимулюють студентів до дослідницької діяльності. Виконання таких вправ сприяє систематизації граматичних знань, формуванню граматичних понять, глибокому усвідомленню особливостей функціонування мовної системи.

Важливого значення у процесі виконання когнітивних вправ на текстовій основі відводимо навчальним текстам лінгвістичного спрямування, які дають змогу не лише опрацювати мовний матеріал, а й формувати знаннєвий компонент граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури. Наведемо приклади таких текстів та когнітивних вправ до них.

Завдання. Прочитайте текст, з'ясуйте поняття «лексичне значення», «граматичне значення». Випишіть прикметники, визначте їх граматичні форми і лексико-семантичні розряди.

Граматичні і лексичні значення

Лексичні значення цілком закономірно можна вважати позамовними, оскільки вони співвідносять ті чи інші звукові комплекси з предметами і явищами позамовної дійсності. Граматичні значення складають внутрішньомовний вимір. Такий статус мотивується тим, що вони пов'язані перш за все з парадигматичними і синтагматичними відношеннями між одиницями, що є основними з-поміж усього загалу внутрішньомовних відношень. Це фундаментальна різниця між граматичними і лексичними значеннями, хоча останні можуть вступати у семантико-парадигматичні відношення, утворюючи різноманітні еквіполентні, привативні опозиції та ін. Але це зовсім інший вимір таких відношень. Не менш важливим постає узагальнювальний статус граматичних значень, оскільки те чи інше граматичне значення притаманне цілому класу слів. Так, кожне зі слів типу *зелений, синій, металевий, ведмежий* характеризується власним індивідуальним значенням, у граматичному плані їм притаманне спільне категорійне значення прикметникової ознаки. Диференційною ознакою граматичного значення постає обов'язковість, оскільки завдяки його вияву структурується відповідне висловлення. Граматичні значення у мові характеризуються спільним

інвентарем вираження – граматичними формами, тому що для власного існування граматичні значення повинні бути прив'язані до певних елементів мовної форми (набору фонем, ритміко-інтонаційного малюнку тощо).

У своєму вимірі граматична категорія об'єднує два і більше **рівнорядних / рівнорядні граматичних / граматичні** значення з власними формами вираження. У силу цього сформувався теза, що про граматичну категорію можна говорити тільки в тому разі, коли наявні протиставлені ряди форм (форма однини і форма множини в категорії числа у слов'янських, германських та інших мовах та ін.). Тому цілком мотивованим постає тлумачення граматики як науки про форми. Підтвердженням цього може бути думка іспанського вченого Франциско Санчеса, автора однієї з перших універсальних граматик, який констатував, що справжнім граматистом є той, «хто в книгах Цицерона або Вергілія розуміє, яке слово є ім'ям, а яка – дієсловом і все інше, що належить тільки до граматики, хоча й смислу слів він би не зрозумів» (За А.Загнітком).

II. Знайдіть і запишіть тлумачення понять «лексичне значення», «граматичне значення» різними науковцями.

III. З'ясуйте поняття «еквіполентні опозиції», «привативні опозиції» в семантико-парадигматичних відношеннях.

IV. Чи можливо підкреслені словосполучення замінити іншими, більш доречними?

Після виконання когнітивних вправ і завдань, усвідомлення студентами теоретичного матеріалу з граматики української мови, основних граматичних понять, доречно пропонувати студентами **конструктивні вправи**, які сприяють формуванню діяльнісного складника граматичної компетентності – граматичних умінь і навичок.

Конструктивні вправи на текстовій основі передбачають перетворення мовного й мовленнєвого матеріалу, ґрунтуються на побудові текстів за зразком, схемою, алгоритмом, планом, доповненні, поширенні, відновленні, перебудові, редагуванні. У формулюванні умов конструктивних завдань переважають такі дієслова: вставте, згрупуйте, об'єднайте, доповніть, перебудуйте, змініть розташування, перекладіть, відредагуйте, створіть (наприклад, інфографіку, схему, таблицю на основі тексту), замініть (наприклад, одні граматичні одиниці іншими). Основна функція конструктивних вправ – формування граматичних умінь з переходом їх у навички.

Наприклад, можна продовжити конструктивну роботу із поданим вище текстом, запропонувавши студентам такі завдання:

Завдання. Створіть інфографіку на основі поданого тексту про розмежування лексичного і граматичного значення.

Завдання. Перебудуйте текст так, щоб він сприймався учнями загальноосвітнього закладу. Порівняйте морфологічні та синтаксичні особливості в оригінальному та переробленому тексті.

Залежно від типу завдання конструктивну роботу можна організовувати із різними текстами: **лінгвістичними** (створіть інфографіку на основі тексту; адаптуйте текст для сприйняття учнями ЗНЗ; переписіть текст, послуговуючись іншим стилем мовлення, добираючи відповідні граматичні засоби), **психолого-педагогічними** (переписіть текст, послуговуючись іншим стилем мовлення, добираючи відповідні граматичні засоби), **дидактичними** (перекладіть українською мовою, звертаючи увагу на правильне вживання граматичних конструкцій), **етнопедагогічними**, **едукативними** (відредагуйте текст відповідно до граматичних норм сучасної української літературної мови; вставте пропущені літери; поставте виділені слова у правильну граматичну форму; доповніть текст визначеними граматичними одиницями тощо).

Поєднати діяльнісний аспект (граматичні уміння і навички) із особистісним (цінності, потреби, мотиви) компонентом формування граматичної компетентності дають змогу **комунікативно-творчі вправи**.

Завдання цього рівня передбачають мовленнєву діяльність творчого характеру, виявляють уміння ефективно комбінувати знання, створювати нові словесні конструкції, спираючись при цьому на засвоєні граматичні правила.

У формулюванні комунікативно-творчих завдань переважають такі фрази: створіть свій варіант, поєднайте, сплануйте, узагальніть, створіть текст (за схемою, таблицею, інфографікою, відеоматеріалом), висловіть власну думку, створіть висловлення відповідного стилю, жанру, дайте рекомендації, наведіть аргументи, переконайте в необхідності, висловіть критичні зауваження, підсумуйте тощо.

Комунікативно-творчі вправи з формування граматичної компетентності передбачають основні етапи становлення навичок мовлення: формування вмінь будувати і вживати граматичні засоби в мовленні (усно і письмово); розвиток умінь добирати відповідний мовний матеріал, необхідний для вираження певного змісту висловлення; формування вмінь самостійно продукувати окремі комунікативні одиниці відповідно до ситуації спілкування [9].

Зауважимо, що типи вправ доречно поєднувати у процесі роботи з одним текстом, спрямовуючи дотекстові завдання переважно на когнітивну діяльність, а післятекстові – на конструктивну або комунікативно-творчу:

Завдання. I. Випишіть прикметники разом з іменниками, визначте їхні граматичні значення.

Марія Омелянівна Ленерт облюбувала собі літературний псевдонім Марійки Підгірянки, з яким вона увійшла у велику літературу. Облюбувала не випадково, бо народилася на мальовничому Прикарпатті, у сім'ї лісника. Любов до рідної природи, чарівного краю, колискових пісень і материнської мови пронесла поетеса через усе своє життя.

Дівчина вже з дитинства залюбки займалася самоосвітою, в цьому їй допомагав батько, а дідусева бібліотека була справжнім «університетом» в її житті. Вона залюбки читала і від цього мала духовну насолоду. Може, тому вже в 13 років дівчинка сама пробує свої поетичні сили. Про це пізніше вона з гордістю зізнавалася: «Я самоук, несміле дитя Підгір'я. Списувала, що мені старі ліси розказували. Та не знаю, чи добре розуміла смерекову мову... А писала, бо чула душевну потребу...» (За «Українським історичним календарем» 1996р.)

II. Долучіться до онлайн-дискусії з теми: «Чи потрібна вища освіта для досягнення успіху».

Основна функція комунікативно-творчих вправ – формування і закріплення загальномовленнєвих, граматичних умінь і за їх допомогою навичок правильного мовлення, створення комунікативних умов, наближених до професійної діяльності майбутнього вчителя української мови і літератури, формування умінь створювати зв'язні висловлення професійного спрямування з урахуванням норм сучасної української літературної мови.

Отже, запропонована система вправ на засадах текстоцентричного підходу побудована з урахуванням складників граматичної компетентності: знаннєвий

компонент формується у процесі виконання когнітивних вправ; діяльнісний – через конструктивні та комунікативно-творчі вправи; особистісний – через комунікативно-творчі вправи та змістовий аспект професійно зорієнтованих текстів. Вважаємо, що розроблена система вправ і завдань на засадах текстоцентричного підходу сприятиме підвищенню ефективності процесу формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в дослідженні лінгводидактичних умов формування граматичної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури на засадах текстоцентричного підходу.

Література

1. **Нова** українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи [Електронний ресурс] / Міністерство освіти і науки України, 2016 – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. **Словник-довідник** з української лінгводидактики [Текст] / За ред. М. І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2014. –310 с.
3. **Біляєв О.** Вправи в навчанні мови. Українська мова і література в школі: науково-методичний журнал. – 2004. – №6. – С. 2 – 5.
4. **Кучерук О.** Методи навчання української мови в загальноосвітній школі: Словник-довідник. – Житомир : Вид-во «Рута», 2010. – 186 с.
5. **Омельчук С.** Проблемно-пошукове навчання морфології української мови. Навчання морфології української мови на засадах дослідницького підходу: теорія і практика:[монографія]. – К. : Генеза, 2014.
6. **Скуратівський Л. В.** Пізнавальні завдання з української мови [Текст]: посіб. для вчителя / Леонід Віталійович Скуратівський. – К. : Рад. шк., 1987, – 144с. – С.11
7. **Божко О.** Формування текстотвірних умінь учнів основної школи в процесі вивчення синтаксису складного речення: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Херсон, 2017. – 283 с.

8. **Попова О.** Розвиток граматично правильного українського мовлення майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей у двомовному середовищі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Херсон, 2010.

9. **Кушнір Т.** Формування граматичної компетентності учнів 8 – 9 класів у процесі вивчення синтаксису: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Київ, 2016. – 294 с.

Horokhova T. O.

The System of Text Exercises and Tasks for the Forming the Grammatical Competence of Future Language Teachers

The article describes the system of exercises and tasks for the forming of the grammatical competence of future Ukrainian language and literature teachers. The author concludes that the modern method is trying to implement a paradigmatic synthesis of linguodidactic instruments in order to bring it in line with the needs of the educational space, which requires optimization of the teacher's work, a balanced approach to the choice and application of teaching methods. It is emphasized that the method of exercises is the optimal practical way of teaching grammar, which involves repeated actions to consolidate the theoretical knowledge and the forming of verbal (grammatical) and speech skills and abilities. On the basis of the study of scientific works of Ukrainian linguistic editions, the author comes to the conclusion that the formation of grammatical competence of future teachers of the Ukrainian language and literature will be effective provided if the system of exercises is implemented in the educational process based on the text-based approach. It has been determined that the system of exercises and tasks should be based on the formation of the main grammatical competence components (knowledge, activity and personality), according to which the significance of cognitive exercises (perspective-cognitive, analytical-synthetic, research), constructive exercises (reproduction, transformation of speech material, construction on a model, scheme, algorithm, plan, supplement, distribution, restoration, rebuilding, editing); communicative and creative exercises (discursive, situational, professional), which ensure the study of grammatical forms in accordance with the needs of real communication of future Ukrainian language and literature teachers as well as stimulate the text-making activity.

Key words: grammatical competence of future teachers of the Ukrainian language and literature, text based exercises, text based approach.

Відомості про автора

Горохова Тетяна Олександрівна – викладач кафедри української мови Інституту філології Київського університету імені Бориса Грінченка. Коло

наукових інтересів: аспекти реалізації текстоцентричного підходу в навчанні, ІКТ у формуванні комунікативної компетентності.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2018 р.

Прийнято до друку 30.03.2018 р.

Рецензент – д. пед. н., проф. Караман С. О.